

Løsningsforslag til øving 1

Oppgave 1

a) Vi antar at Hookes lov, $F = kx$, gjelder for fjæra. Newtons andre lov gir da

$$-kx = m \frac{d^2x}{dt^2}$$

eller

$$\ddot{x} + \omega^2 x = 0$$

med $\omega^2 = k/m$. Ligningen har løsning $x(t) = A \cos(\omega t + \phi)$, som gitt i oppgaveteksten. Klossen svinger altså med vinkelfrekvens $\omega = \sqrt{k/m}$.

Amplituden A og fasekonstanten ϕ fastlegger vi ved å bruke de oppgitte initialbetingelsene $x(0) = x_0$ og $v(0) = \dot{x}(0) = v_0$. Vi har

$$v(t) = \dot{x}(t) = -\omega A \sin(\omega t + \phi)$$

slik at

$$x_0 = A \cos \phi$$

og

$$v_0 = -\omega A \sin \phi$$

Herfra er det flere mulige veier å gå. Vi kan for eksempel dele disse to ligningene med hverandre, som gir

$$\phi = -\arctan \frac{v_0}{x_0 \omega}$$

og

$$A = \frac{x_0}{\cos \arctan v_0/x_0 \omega}$$

Alternativt kan vi kvadrere de to ligningene og legge dem sammen:

$$\sin^2 \phi + \cos^2 \phi = \frac{v_0^2}{\omega^2 A^2} + \frac{x_0^2}{A^2}$$

som gir

$$A = \sqrt{x_0^2 + (v_0/\omega)^2} = x_0 \sqrt{1 + mv_0^2/kx_0^2}$$

og deretter

$$\phi = \arccos \frac{x_0}{A} = \arccos \frac{1}{\sqrt{1 + mv_0^2/kx_0^2}}$$

b) Siden vi ikke har noe damping i systemet, er den totale energien E bevart. (Dvs: Vi har et *konservativt* system.) Da kan vi beregne energien ved et hvilket som helst tidspunkt, for eksempel ved maksimalt utsving, der $x = x_{\max} = A$ og $v = 0$:

$$E = E_p^{\max} = \frac{1}{2}kA^2 = \frac{1}{2}k(x_0^2 + mv_0^2/k) = \frac{1}{2}kx_0^2 + \frac{1}{2}mv_0^2$$

Det endelige svaret her gjenkjenner vi som summen av potensiell og kinetisk energi ved $t = 0$, $E_{p0} + E_{k0}$, hvilket jo også må tilsvare den totale energien.

c) Skriver vi løsningen på formen $x(t) = B \cos \omega t + C \sin \omega t$, har vi

$$\dot{x}(t) = -\omega B \sin \omega t + \omega C \cos \omega t$$

og dermed

$$B = x_0$$

og

$$C = v_0/\omega$$

d) Maksimalt utsving:

$$x_{\max} = A = x_0 \sqrt{1 + mv_0^2/kx_0^2} = x_0 \sqrt{1 + E_{k0}/E_{p0}}$$

Maksimal hastighet:

$$v_{\max} = \omega A = \sqrt{\frac{k}{m}(x_0^2 + mv_0^2/k)} = v_0 \sqrt{1 + kx_0^2/mv_0^2} = v_0 \sqrt{1 + E_{p0}/E_{k0}}$$

Med oppgitte tallverdier:

$$E_{p0} = 0.5 \cdot 10 \cdot 0.010^2 = \frac{1}{2000}$$

$$E_{k0} = 0.5 \cdot 0.100 \cdot 0.10^2 = \frac{1}{2000}$$

begge i enheten J, ettersom vi kun har brukt SI-enheter underveis. Følgelig er $x_{\max} = \sqrt{2}x_0 \simeq 1.4 \text{ cm}$ og $v_{\max} = \sqrt{2}v_0 \simeq 14 \text{ cm/s}$.

Oppgave 2

Bevegelsesligning for klossen:

$$m\ddot{x} = -kx + mg$$

Her har vi valgt positiv x -retning nedover. Uten tyngdefelt til stede ($g = 0$) er klossens likevektsposisjon $x = 0$. I tyngdefeltet bestemmes den nye likevektsposisjonen Δx ved å sette total kraft lik null, følgelig

$$\begin{aligned} -k\Delta x + mg &= 0 \\ \Delta x &= mg/k \end{aligned}$$

Med ny posisjonsvariabel

$$y = x - \Delta x$$

får vi bevegelsesligningen

$$m\ddot{y} = -k(y + \Delta x) + mg = -ky$$

som betyr at klossen vil svinge harmonisk med vinkelfrekvens $\omega = \sqrt{k/m}$ omkring likevektsposisjonen $y = 0$, dvs $x = \Delta x = mg/k$. Med tallverdiene fra oppgave 1 har vi

$$\Delta x = 0.100 \cdot 9.8/10 = 9.8 \text{ cm}$$

Oppgave 3

a) Newtons 2. lov gir oss klossenes bevegelsesligninger. La oss f.eks. velge positiv retning for utsving fra likevekt mot høyre. I den nederste figuren har vi da $x_1 > 0$, $x_2 > 0$ og $x_1 > x_2$, slik at fjæra til venstre er strukket mens den i midten og den til høyre er presset sammen. Venstre fjær er strukket en lengde x_1 og virker på masse 1 med en kraft mot venstre. Fjæra i midten er sammenpresset en lengde $x_1 - x_2$ og virker på masse 1 med en kraft mot venstre og masse 2 med en kraft mot høyre. Fjæra til høyre er sammenpresset en lengde x_2 og virker på masse 2 med en kraft mot venstre. Dermed har vi kraft på masse 1:

$$F_1 = -kx_1 + 2k(x_2 - x_1) = -3kx_1 + 2kx_2$$

og kraft på masse 2:

$$F_2 = -kx_2 - 2k(x_2 - x_1) = 2kx_1 - 3kx_2$$

Newtons 2. lov gir da

$$\begin{aligned} m\ddot{x}_1 &= -3kx_1 + 2kx_2 \\ m\ddot{x}_2 &= 2kx_1 - 3kx_2 \end{aligned}$$

b) Innsetting av antatte løsninger for $x_1(t)$ og $x_2(t)$ gir ligningene

$$\begin{aligned} -m\omega^2 A &= k(-3A + 2B) \\ -m\omega^2 B &= k(2A - 3B) \end{aligned}$$

etter at vi har strøket en felles faktor $\cos(\omega t + \phi)$ i alle ledd. Fra hver av disse ligningene kan vi finne et uttrykk for forholdet A/B :

$$\begin{aligned} A/B &= 2k/(3k - m\omega^2) \\ A/B &= (3k - m\omega^2)/2k \end{aligned}$$

Ettersom venstre side i disse ligningene er like store, må også høyre side være det. Dermed:

$$2k/(3k - m\omega^2) = (3k - m\omega^2)/2k$$

eller

$$m^2\omega^4 - 6km\omega^2 + 5k^2 = 0$$

Dette er en 2.gradsligning for ω^2 , med løsninger

$$\omega^2 = \frac{6km \pm \sqrt{36k^2m^2 - 20k^2m^2}}{2m^2} = \frac{6km \pm 4km}{2m^2}$$

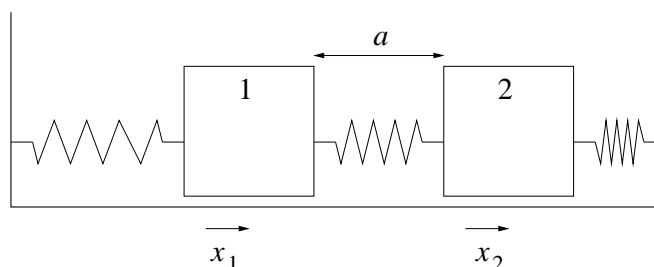
dvs k/m og $5k/m$. De mulige vinkelfrekvensene som klossene kan svinge med er følgelig $\omega_a = \sqrt{k/m}$ og $\omega_s = \sqrt{5k/m}$, som vi skulle vise.

c) Vi finner sammenhengen mellom A og B for hver av de to vinkelfrekvensene ved å sette inn i det ene eller andre uttrykket ovenfor for forholdet A/B :

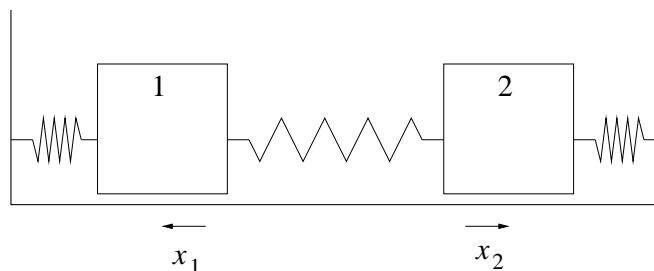
$$\begin{aligned} A_a/B_a &= 2k/(3k - m\omega_a^2) = 1 \\ A_s/B_s &= 2k/(3k - m\omega_s^2) = -1 \end{aligned}$$

Det betyr at i den "antisymmetriske moden" er $x_1 = x_2$, og de to massene svinger fram og tilbake med samme fase, uten at fjæra i midten strekkes eller presses sammen. I den "symmetriske moden" er $x_1 = -x_2$, og de to massene svinger i motfase, slik at fjæra i midten strekkes og presses sammen dobbelt så mye som fjærene til venstre og høyre.

Antisymmetrisk mode:

Symmetrisk mode:

I den antisymmetriske moden påvirkes hver av de to massene kun av krafta fra ei fjær, ettersom fjæra i midten verken strekkes eller presses sammen. Med andre ord, hver masse svinger på samme måte som om den andre ikke var til stede, og vi må ha $\omega_a^2 = k/m$.

I den symmetriske moden er fjæra til venstre strukket en lengde x_1 og fjæra i midten er sammenpresset en lengde $2x_1$ når masse 1 er i posisjon x_1 . Da blir total kraft på masse 1 lik $-5kx_1$. Med andre ord, masse 1 svinger som om den var festet til ei fjær med fjærkonstant $5k$, slik at vi må ha $\omega_s^2 = 5k/m$. (Tilsvarende argument kan gjennomføres for masse 2.)

Vi ser at dette stemmer med resultatet i punkt b).

Kommentar: For å få systemet til å svinge i en av disse to modene, kan vi ikke ha vilkårlige initialbetingelser. Vi ser f.eks. at hvis vi skyver begge massene like langt i samme retning og slipper dem, vil systemet svinge i den antisymmetriske moden. Skyves de to massene like langt i hver sin retning, vil det svinge i den symmetriske moden. Den *generelle* svingebevegelsen vil være en *superposisjon* av begge moder:

$$\begin{aligned}x_1(t) &= A_a \cos(\omega_a t + \phi_a) + A_s \cos(\omega_s t + \phi_s) \\x_2(t) &= A_a \cos(\omega_a t + \phi_a) - A_s \cos(\omega_s t + \phi_s)\end{aligned}$$

Her har vi 4 ubestemte konstanter, A_a , A_s , ϕ_a og ϕ_s , som kan fastlegges hvis vi kjenner (f.eks.) posisjon og hastighet til hver av de to massene ved $t = 0$.